

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Särskoleelever integrerade i grund- skolan

**En studie om pedagogers inställning till integrering
av särskoleelever**

**Marie Flender
Emelie Österberg
Mikael Östmo**

Examensarbete 15 Hp
inom Lärande Lärarutbildningen
Vårterminen 2008

Handledare
Thor Thoresen
Examinator
Ann Simmeborn Fleischer

SAMMANFATTNING

Marie Flender, Emelie Österberg & Mikael Östmo

Särskoleelever integrerade i grundskolan

En studie om pedagogers inställning till integrering av särskoleelever

Antal sidor: 21

Syftet med denna studie är att undersöka vilka för- och nackdelar pedagoger ser med integrering av särskoleelever i grundskolan. Med detta vill vi få fram vilken kompetens som behövs i arbetet med dessa elever. Vi vill även med studien få fram om visionen en skola för alla är möjlig, utifrån pedagogernas inställning. Våra frågeställningar är:

- Vad säger pedagoger om fördelar respektive nackdelar av integrering av särskoleelever?
- Vilken kompetens anser pedagoger att lärare behöver för att arbeta med integrerade särskoleelever i grundskolan?
- Vilken inställning har pedagoger till visionen en skola för alla?

Vi har valt att i vår kvalitativa studie dela ut intervjuenkäter med öppna frågor. Dessa delade vi ut till 32 pedagoger som har någon form av erfarenhet av särskoleelever. Analysen har vi gjort med hjälp av SPSS som hjälpmedel. Vi har i SPSS kategoriserat in de olika svaren för att därefter få fram resultatet som vi senare analyserat.

Resultatet visar att integreringen fungerar olika beroende på hur den integrerade särskoleeleven är som individ. Det går därför inte att fastslå att integreringen enbart är positiv eller negativ för alla. Resultatet visar också att den främsta fördelen vid integrering är att övriga elever får lära sig att olikheter och hänsyn blir naturligt. Integreringen leder till att pedagogen utvecklar sitt arbetssätt då integreringen kräver ett mer individanpassat tankesätt, detta anser många av pedagogerna vara positivt. Negativa aspekter som framkom i resultatet var att vid integrering av särskoleelever drabbas övriga elever av att de får mindre stöd och lärartid.

Sökord: Integrering, särskola, grundskola, specialpedagogik

Postadress
Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress
Gjuterigatan 5

Telefon
036-101000

Fax
036162585

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
2	BAKGRUND	2
2.1	BEGREPPSFÖRKLARINGAR	2
2.2	HISTORIKEN KRING BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD	2
2.2.1	<i>Svagt begåvade barn och hjälpklasser</i>	2
2.2.2	<i>Obligatorisk skola för ”bildbara” barn</i>	3
2.2.3	<i>Framväxten av integrering</i>	3
2.3	SÄRSKOLAN - EN ALTERNATIV SKOLA	3
2.3.1	<i>Placering i särskola</i>	3
2.3.2	<i>Särskoleelever i grundskolan</i>	3
2.4	LAGAR, UTREDNINGAR OCH FÖRORDNINGAR	4
2.5	CARLBECK-KOMMITTÉN	5
2.6	YRKESKOMPETENS	5
2.6.1	<i>Lärarkompetens</i>	5
2.6.2	<i>Elevassistentens roll</i>	7
2.7	FÖRDELAR OCH NACKDELAR VID INTEGRERING	7
2.7.1	<i>Särskoleeleven</i>	7
2.7.2	<i>Övriga elever</i>	8
3	SYFTE	9
4	METOD	10
4.1	DATAINSAMLING.....	10
4.1.1	<i>Urval</i>	10
4.1.2	<i>Bortfall</i>	11
4.2	ANALYSMETOD	11
4.3	REDOVISNING AV RESULTATET	11
5	RESULTAT	12
5.1	LÄRARKOMPETENS.....	12
5.2	LÄRARSTÖD	12
5.3	INTEGRERADE ELEVEN.....	13
5.4	ÖVRIGA ELEVER.....	14
5.5	FAKTORER SOM PÅVERKAR LÄRARENS ARBETE	15
5.6	VISIONEN EN SKOLA FÖR ALLA.....	15
6	DISKUSSION	17
6.1	INTEGRERING AV ALLA SÄRSKOLEELEVER, EN FRAMTID?	17

6.2	METODDISKUSSION	19
6.3	FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	19
7	REFERENSER.....	20
Bilagor	Bilaga 1 Intervjufrågor	
	Bilaga 2 Statistiskt exempel	
	Bilaga 3 Kategorier	
	Bilaga 4 Tabell	

1 INLEDNING

Anledningen till att vi valde skriva om särskoleelever integrerade i grundskolan var framförallt för att vi alla tre har erfarenheter av särskoleelever och särskolan som verksamhet och detta väckte givetvis många tankar och funderingar.

En annan bidragande anledning är att det har diskuterats mycket om särskolans existens. Vi blev därför intresserade av att ta reda på hur det fungerar att integrera särskoleelever i grundskolan och om en skola för alla är möjligt. Att elevantalet i särskolan har ökat var också en anledning till varför vi valde ämnet.

Vi ansåg vidare att det skulle vara intressant att ta del av andras erfarenheter av denna typ av integrering och med detta få fram en klarare bild av fördelar och nackdelar. Är integrering till fördel för samtliga elever eller enbart för vissa eller kanske inte för någon? Ett djupare intresse växte fram när vi läste specialpedagogik under vår lärarutbildning. Där talades det mycket om att vi har som skyldighet att tillgodose alla elevers behov. Vi frågade oss då om vi kan göra detta i grundskolan, kan vi tillgodose behoven hos elever som går efter särskolans kursplaner? Finns kompetensen i klassrummet?

Våra tidigare erfarenheter av särskoleelever är varierande men vi är alla överens om att lösningen för eleverna idag inte är den bästa. Vissa särskoleelever hittar inte sin plats i samhället då de inte anses passa in i grundskolan.

Hur ska vi lyckas lyfta dessa elever och hjälpa dem att hitta sin plats i gemenskapen? Är totalintegreringen något att sträva efter eller är det faktiskt inte bästa lösningen?

2 BAKGRUND

2.1 Begreppsförklaringar

Segregering beskrivs av Vernersson (2002) att eleven avskiljs från den vanliga klassen eller gruppen på grund av att elevens behov inte kan tillgodoses i grundskolan. Författaren menar också att dessa elever då segregeras till särskolan eller specialskolan och dessa grupper kan senare integreras i grundskolan.

Integrering betyder enligt Grunevald (2006) att återföra delar till en helhet. Han beskriver att segregering är integreringens motsats som följaktligen betyder att ta bort delar från en helhet. Vidare anser han att en förutsättning för integrering är att eleven tidigare varit segregerad. Detta stöds av Brodin och Lindstrand (2004) som menar att eleven måste varit utesluten från klassen och återföras för att kalla det för integrering. Enligt Grunewald (2006) är inte integrering ett mål att uppnå i sig själv, utan ett sätt att nå ökad social delaktighet och i längden nå så stor social delaktighet som möjligt.

Inkludering enligt Grunewald (2006) håller mer och mer på att övergå till termen inkludering. Han menar att inkludering betyder att alla elever oavsett begåvning eller behov tillhör grundskolan. Begreppet inkludering används idag mer och mer, då integrering kräver en segregering först. Inkludering i detta sammanhang innebär enligt Vernersson (2002) att undervisningen sker i klassen och då blir skillnaden mellan specialundervisningen och vanlig undervisning väldigt liten.

2.2 Historiken kring barn i behov av särskilt stöd

2.2.1 Svagt begåvade barn och hjälpklasser

Under 1800-talet var det framförallt fattiga och svagt begåvade barn som hamnade i särskilda klasser då de ansågs vara en belastning i klassrummet enligt Brodin och Lindstrand (2004). De menar även att dessa klasser inte hade några speciella stödinsatser men kunskapskraven däremot var lägre än i den reguljära skolan.

Brodin och Lindstrand (2004) tror att antalet svagbegåvade elever ökade under 1900-talet på grund av utformningen av ett kunskapstest som hjälpmedel för att differentiera eleverna. Enligt Brodin och Lindstrand användes testet för första gången i Stockholm 1920 och då visade det sig att antalet svagbegåvade elever ökade från två till 13 procent. Antalet särskolelever har fortsatt öka med åren enligt Tideman (1998). I sin rapport skriver han att antalet elever ökat med ca 22 % i hela landet mellan 1990-1995.

2.2.2 Obligatorisk skola för "bildbara" barn

Söder (2006) skriver om lagen om obligatorisk undervisning som kom 1944. Lagen gällde de barn som benämndes "bildbara" mellan 7 och 21 år. Söder beskriver problemet i tolkningen av detta då utvecklingsstörning ansågs vara ett medicinskt problem och att dessa individer bara var sinnesslöa men fortfarande möjliga att utbilda. Detta synsätt stred mot varandra enligt Söder, men under 50- och 60-talen började det pedagogiska synsättet att dominera mer och mer och kritiken mot anstalterna tog över.

2.2.3 Framväxten av integrering

Det var med optimismen efter andra världskriget som begreppen normalisering och integrering myntades enligt Söder (2006). Brodin och Lindstrand (2004) menar att normaliseringsprincipen innebär att personer med funktionshinder så långt som möjligt ska kunna leva på samma villkor som andra barn, ungdomar och vuxna. Med detta kom 1967 en omsorgslag som sa att alla med begåvningsmässiga funktionshinder hade rätt till undervisning enligt Söder och då började särskolans klasser integreras in i grundskolan.

Då handlade det om att lokalintegrera särskolan och flyttade in särskolan i samma byggnader som grundskolan (Tideman, 1998).

2.3 Särskolan - en alternativ skola

2.3.1 Placering i särskola

Skolverket (2001) skriver att rätten till placering i särskolan gäller framförallt elever med någon form av utvecklingsstörning, dövhet eller blindhet. Skolverket nämner även att rätten gäller för de elever som fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada och för personer med autism eller autismliknande tillstånd.

Hedman-Hallin, Hiiti och Hiiti (2006) har i sin studie tolkat skollagen som att barn med autism som ändå kan nå grundskolans mål har inte rätt att gå i särskola. De menar däremot att de har rätt till vissa resurser som är tilldelade särskolan.

Sveriges Riksdag (SFS) (1997) har bestämt att särskolan ska ge de barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan en anpassad utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan.

2.3.2 Särskoleelever i grundskolan

Brodin och Lindstrand (2004) anser att det används olika typer av integrering beroende på syftet och dessa är individualintegrering, gruppintegrering, lokalintegrering och funktionell integrering.

Individualintegrering/individintegrering innebär enligt Brodin och Lindstrand (2004) att elever med funktionshinder placeras i en klass med icke-funktionshindrade elever. Rabe och Hill (1996) anser dock att det inte handlar om individintegrering om man har en särskoleelev i en grundskoleklass utan då handlar det endast om placering.

Gruppintegrering betyder att man integrerar en mindre grupp elever med samma eller olika funktionshinder i en ordinarie klass i grundskolan enligt Brodin och Lindstrand (2004).

Lokalintegrering går ut på att en klass med särskoleelever placeras/integreras in i grundskolans lokaler menar Brodin och Lindstrand (2004). De menar även att dessa klasser har sina egna lärare och att de ofta har begränsad kontakt med andra klasser i skolan.

Funktionell integrering handlar om att särskolan och grundskolan gör vissa typer av aktiviteter tillsammans som t ex musik, gymnastik enligt Brodin och Lindstrand (2004). Författarna menar även att man vid denna integrering tar mer hänsyn till individernas möjligheter och begränsningar att delta i de gemensamma aktiviteterna, man väljer alltså ut passande aktiviteter.

Brodin och Lindstrand (2004) jämför sina beskrivningar av de olika integreringsformerna med sociologen Söders fyra integreringsnivåer. Brodin och Lindstrand menar att Söder delar upp integreringen i fysisk, funktionell, social och samhällelig integrering. De tycker att fysisk integrering kan jämföras med den tidigare förklaringen av lokalintegrering och den funktionella integreringen kan förklaras med den tidigare förklaringen av funktionell integrering. De anser att den sociala integreringen kan beskrivas som relationsbunden där särskoleelever och grundskolans elever har relationer med varandra. Med samhällelig integrering menar Söder enligt Brodin och Lindstrand det som brukar kallas för totalintegrering. Söder påstår också enligt Brodin och Lindstrand att totalintegrering består av tre komponenter som tillsammans bildar en helhet, dessa är fysisk, funktionell och social integrering.

2.4 Lagar, utredningar och förordningar

Skollagen talar om vilka rättigheter barn i behov av särskilt stöd har, samt vilka skyldigheter skolan har. Det står till exempel i skollagen att ”i utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd.” (Svensk författarsamling, 1997) Vidare ska skolan även ge stöd till elever i behov av specialpedagogiskt stöd.

I *läroplanen* för grundskolan (Lpo94) poängteras att det inte behöver betyda att alla mål nås på samma sätt (Skolverket, 2006). I samma dokument framgår det även att det är lika viktigt att alla har rätt till en likvärdig utbildning.

4 Kap § 1”Utbildning i grundskolan skall syfta till att ge eleverna de kunskaper och färdigheter och den skolning i övrigt som de behöver för att delta i samhällslivet. Den skall ligga till grund för fortsatt utbildning i gymnasieskolan. Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet.” (SFS, 1997)

Skolverket (1999) genomförde en *kvalitetsgranskning* av grund- och särskolan hösten 1998 och påpekade att brister i undervisningen beror på för stora klasser och för lite samarbete mellan personalen. Där kom Skolverket även fram till att lärare många gånger använder ett undervisningssätt som inte stimulerar och motiverar eleverna. Skolverket gjorde även en utvärdering där det framkom att kraven på elevernas kunskapsnivåer är för låga i särskolan. Det framkom även att flertalet rektorer inte har en nödvändig kunskap om styrdokumentet som gäller särskolan. Utvärderingen visade dessutom att det i vissa fall saknas riktlinjer för hur undervisningen ska skötas på skolan, personalen saknar också adekvat kompetensutveckling.

2.5 Carlbeck-kommittén

I december 2001 fick Carlbeck-kommittén i uppdrag av regeringen att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med begåvningsmässiga funktionshinder (SOU, 2004:98). Kommittén fick namnet efter pionjären inom tidig specialpedagogik Emanuella Ottiliana Carlbeck. Rapporten (SOU, 2004:98) visar att Sveriges regering har en vision om att skolan ska bli en skola för alla. I rapporten framgår det att kommitténs främsta uppdrag är att undersöka hur kvalitén på utbildningen för dessa elever ser ut idag samt undersöka hur de olika skolformerna ska kunna närma sig varandra. Carlbeck-kommittén (SOU, 2004:98) kom även fram till att det måste ske en ökning i användandet av hjälpmedel, flexibilitet och valmöjligheter. De kom även fram till att den pedagogiska kompetensen måste höjas och därmed ökar möjligheten till att kunna undervisa alla tillsammans.

2.6 Yrkeskompetens

2.6.1 Lärarkompetens

Ladberg (1994) skriver om att man som lärare till elever i behov av särskilt stöd bör göra barnen trygga i vad som gäller. Hon menar att man ska ge enkla men raka besked, tydliga ramar och ha mycket värme. Detta anser hon för att barnen ska känna trygghet gentemot lärare och klasskamrater. Ladberg påpekar även hur viktigt det är att lyssna på eleverna, detta är ofta något som elever med svårigheter ofta saknat från de vuxna att någon lyssnar på dem. Författaren anser att samarbetet mellan de vuxna är grunden för att lyckas, därför är sammansättningen i personalgruppen oerhört viktig. Hon me-

nar också att det gäller att de vuxna drar åt samma håll, annars spelar det ingen roll hur bra arbete man gör med eleverna. En viktig kompetens som hon belyser i arbetet med dessa barn är flexibilitet. Andra viktiga aspekter som Ladberg tar upp är att se och bekräfta eleven, och detta ska vara grunden i pedagogens arbete med eleverna. Hon menar att det handlar om att möta eleven där han/hon är och börja arbeta därifrån. Detta stöds av Vernersson (2002) som menar att det viktigt i arbetet med elever i behov av särskilt stöd att läraren har en god överblick av elevernas inlärningsätt. Detta för att eleverna ska ha en god pedagogisk handledning i sin utveckling när det gäller kunskaper enligt Vernersson. Hon menar även att kompetensen som redan finns på skolan bör utnyttjas.

Rabe och Hill (1996) beskriver hur viktigt det kan vara att se tillgången i att ha olika människor i en grupp. De menar att läraren ska se tillgången istället för problemen med att ha blandade elever i en klass. Författarna anser även att det är viktigt att ser över och förändra hela undervisningssättet och arbetet i klassrummet. De tycker också att man ska utgå från att eleven ska kunna fungera och arbeta tillsammans med de andra i klassen. Författarna påpekar hur viktigt det är med att lärarna får den kompetens som de behöver för att kunna ha integrerade elever i klassen. Detta stöds av Nordin-Hultman (2008) som i en artikel påpekar vikten av att ha specialpedagogik som kompetens när man arbetar med elever i behov av särskilt stöd. Rabe och Hill (1996) tillägger att enskild undervisning inte alltid är negativ om inget annat fungerar men då ska målet vara att eleven ska tillbaka till klassen inom en viss tid. Författarna beskriver hur viktigt det är att integrera elever med handikapp/svårigheter i skolan för att lära sig att alla människor är olika.

Detta stöds av Lpo94 där det står att skolan skall sträva efter att alla elever: ”kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen [...]”.(Skolverket, 2006, s.8)

Rabe och Hill (1996) anser att det ligger i lärarens ansvar att i sitt agerande och i förhållningssättet höja elevens status, detta genom hur läraren agerar inför klassen. Författarna menar att det handlar om att visa varje enskild elev respekt eftersom de andra i klassen enkelt läser av pedagogens förhållningssätt mot en annan elev.

Hedman-Hallin, Hiiti och Hiiti (2006) menar att många särskoleelever vill eller kan inte berätta hur det är hemma och då är det viktigt att grundskolan, särskolan och hemmet har en god kommunikation. Författarna påvisar att en del skolor har kontaktböcker som följer eleven mellan hem och skola, där både föräldrar och skolpersonal kan anteckna.

Tideman (1998) menar dock att många grundskolor saknar handledning och samarbete med särskolan. Detta stöds i studier av Statens offentliga utredningar (SOU 2003:35) där det framgått att samarbetet mellan särskolans- och grundskolans pedagoger fungerat relativt dåligt.

Alm, Berthén, Bladini och Johansson (2001) lyfter fram att handledning är ett betydande och viktigt stöd för läraren i arbetet kring elever i behov av särskilt stöd i sin studie. Vernersson (2002) har intervjuat tio speciallärare om vad de anser sig ha för specialpedagogisk kompetens. I studien framkom att ämneskunskaper och metoder för att kunna lära barn läsa, skriva och räkna var viktiga. Ett annat viktigt område som framkom i Vernerssons studie var social kompetens och där ingick tålamod, nyfikenhet och uthållighet. Författaren menar att man brukar kalla denna sociala kompetens som den tysta kunskapen. Inom detta kunskapsområde ingick även erfarenhetskunskaper, ju mer erfarenheter desto bättre enligt studieresultaten och de intervjuade påpekade också vikten av att kunna identifiera problem som ett viktigt kunskapsområde. Vernersson anser att undervisningen och förutsättningarna inom skolan måste ändras eftersom alla olika sorters handikapp eller svårigheter skall kunna rymmas inom samma ram i klassen eller gruppen. Hon understryker också hur viktigt det är att all personal inom skolan tar ansvar för att eleverna får det stöd och den stimulans de är i behov av.

2.6.2 Elevassistentens roll

Yrkesgruppen beskrivs som ”klasslärarens förlängda arm” (Hedman-Hallin, Hiiti och Hiiti, 2006, s.69) och är den som spenderar mest tid med eleverna under hela skoldagen. Elevassistenterna har också hand om en stor del av elevernas sociala träning. Författarna betonar vikten av att assistenten jobbar nära pedagogen och att dessa är överens om målsättningen med verksamheten.

2.7 Fördelar och nackdelar vid integrering

2.7.1 Särskoleeleven

Enligt Tidemans (1998) studie är individuell integrering något som är positivt för eleven om de får tillgång till enskild specialundervisning. Där får de arbeta i en lugn miljö med en vuxen, detta stimulerar dem bättre än den miljön som lätt blir i ett klassrum. Tideman vill dock lägga till att ju äldre eleverna blir desto svårare kan det bli att ta emot enskild undervisning, eleverna börjar då skämmas för att de har egna lektioner. Tanken med individuell integrering är att särskolan ska ge stöd och insatser vad det gäller specialpedagogik.

När det gäller elevens sociala kontakter nämner Tideman (1998) att om eleven är kvar i sin grundskoleklass behåller den kamraterna men risken finns också att de andra eleverna växer ifrån den enskilda eleven. Detta eftersom man halkar efter i skolarbetet och kanske inte utvecklas i samma takt, då händer att klasskamraterna växer ifrån eleven och man hamnar lätt utanför enligt Tideman. Detta styrks även av Göranssons (1995) studie som visar att det sociala samspelet blir svårare ju äldre eleverna blir.

Rabe och Hill (1996) kom i sin forskning fram till att det inte utvecklades någon kamratskap mellan den integrerade eleven och övriga elever. Rabe och Hill (1996) menar dock att om man flyttar en elev till särskolan kan det innebära att kamratband bryts och det blir långa resor. De påstår att detta leder till att eleverna har svårare med kamrater i särskolan eftersom upptagningsområdet är stort, och de nya klasskamraterna bor för långt bort för att kunna umgås på fritiden. Enligt tidigare forskning av Vernersson (2002) inom specialpedagogik, beror elevens kunskapsinhämtning i grunden på vilken självuppfattning eleven besitter. Självuppfattningen är något som är oerhört viktigt för pedagogen att arbeta med när det gäller dessa elever anser hon. Vernersson framför att när en elev finns i en segregerad miljö kan alltså elevens inhämtning av kunskaper dämpas på grund av brist på kompetens och stimulans. Däremot påpekar hon att det är tvärtom när det gäller den sociala utvecklingen som verkligen kan ge bättre självförtroende när det finns möjligheter till socialt umgänge, i en segregerad miljö.

2.7.2 Övriga elever

Enligt rapporten (SOU, 2003:35) kan tillfället utnyttjas då de integrerade särskoleeleverna får sin enskilda undervisning utanför klassen. Man kan då ge de elever som behöver extra undervisning i vissa ämnen tillfälle att få arbeta tillsammans med särskoleeleven. Carlbeck kommittén har efter sina studier sett att fler elever kan få möjlighet till undervisning i mindre grupper utanför klassrummet när detta ändå ges till den integrerade eleven. De har även sett hur positivt det kan vara att arbeta med olika gruppsammansättningar. I rapporten (SOU, 2003:35) framgår det även att det är positivt för övriga elever att samspele med de integrerade. Rapporten visar att i och med detta så ser de andra att funktionshindrade hör hemma i skolan och då även i samhället och det är viktigt för alla att möta människor med ”avvikande” beteende. Detta var något som Rosenqvist (1996) kom fram till i sin rapport att övriga elever lär sig vikten av olikheter och hänsyn.

3 SYFTE

Syftet med denna studie är att klarlägga för- och nackdelar med integrering av särskoleelever i grundskolan. Studien utgår från pedagogers erfarenheter av särskoleintegrerade elever samt få fram vilken kompetens som behövs hos pedagogen i arbetet med särskoleelever och om denna kompetens finns på skolorna. Detta leder till att vi efter studien ser om pedagoger anser att en skola för alla är möjlig.

- Vad säger pedagoger om fördelar respektive nackdelar av integrering av särskoleelever?
- Vilken kompetens anser pedagoger att lärare behöver för att arbeta med integrerade särskoleelever i grundskolan?
- Vilken inställning har pedagoger till visionen en skola för alla?

4 METOD

4.1 Datainsamling

Vi har genomfört en deduktiv undersökning där vår studie utgått från en redan formulerad teori (Bryman, 2006). Vi har gjort en surveystudie (tvärsnittsdesign) där vi valde att göra en kvalitativ intervju i enkätform (Bryman). Detta för att nå ett större antal pedagoger i jämförelse med om vi hade genomfört djupintervjuer. Enkätfrågorna formulerades från vårt syfte där vi utgick från frågeställningarna. Vi valde att lämna ut intervjuenkäter där frågorna var öppna för att ge möjlighet till varierande svarsalternativ. När vi ansåg oss vara klara med enkäten lät vi ett antal testpersoner fylla i enkäten och ge förslag till eventuella ändringar. Vi gjorde därefter inga förändringar (Se enkätformulär i bilaga 1).

Vi delade ut enkäter till 32 pedagoger. Vi började med att ta kontakt med olika skolor via telefon och e-mail. Därmed fick vi information var i kommunen det fanns särskoleelever antingen integrerade i grundskolan eller i särskolan. Därefter tog vi kontakt med pedagoger som arbetade med elever i särskola eller med integrerade elever. Vid första kontakten förklarade vi vårt syfte med undersökningen och tillfrågade om de kunde tänka sig att fylla i enkäten. Vi valde att dela ut enkäterna personligen till pedagogerna att minska risken för bortfall. Vissa pedagoger önskade att få enkäten skickad via e-mail för att underlätta inlämningen. Detta fungerade väl eftersom vi redan haft personlig kontakt med dessa personer.

Målet var att enkäterna skulle vara tillbaka inom två veckor och några pedagoger fick vi ringa och påminna om enkäten. De svarande fick gott om tid till att besvara frågorna, för att de skulle ge så utvecklade och innehållsrika svar som möjligt.

4.1.1 Urval

Vi valde att göra ett bekvämlighetsurval där vi valde pedagoger som har någon form av erfarenhet av särskoleelever. Enligt Bryman (2006) innebär bekvämlighetsurval att man väljer personer som för tillfället finns tillgängliga. De skolor vi valde var grundskolor år 1-9 och särskolor år 1-10 belägna i södra Sverige och antalet elever på skolorna var väldigt varierande.

Valet av enkätpersoner syftade till att lyfta fram pedagogers åsikter och erfarenheter. Vi insåg snart svårigheterna med att endast dela ut enkäter till lärare eftersom de var begränsade till antalet. Detta var anledningen till att vi utökade med lärare mot fritidshem, förskollärare, assistenter och specialpedagog/speciallärare till vårt urval. Erfarenheterna har de fått genom

att fungera som stöd och/eller som undervisningsroll i grundskola eller i särskolan. Pedagoger som fått erfarenhet genom grundskolan har haft integrerade särskoleelever i sin barngrupp på fritidshemmet eller som elev i klassen, erfarenheter genom lokalintegrering förekommer också. En minoritet av lärarna har endast erfarenhet av särskoleelever från särskoleverksamhet. Vidare kallar vi samtliga lärarkategorier för pedagoger.

4.1.2 Bortfall

Endast två bortfall har förekommit i vår studie, detta på grund av sjukdom eller att pedagogen i fråga inte besvarat enkäten. Trots detta fick vi in tillräckligt med material för att få en mättnad.

4.2 Analysmetod

Allt eftersom enkäterna kom in delade vi upp svaren till respektive fråga i kategorier med hjälp av SPSS (Se exempel i bilaga 2). När vi fått in ca 20 enkäter kände vi att samma svar blev allt mer återkommande och vi ansåg därmed att vi uppnått mättnad i vår undersökning. Detta förändrades inte med de tio sista enkäterna och detta gjorde att vi inte delade ut fler. Med hjälp av SPSS kunde vi analysera materialet som vi fått in och göra slutsatser med hjälp av korstabeller och frekvenstabeller. Då vår undersökning är av kvalitativ karaktär har vi valt att begränsa användandet av tabeller och andra kvantitativa metoder när vi framför vår dataanalys. Användandet av SPSS var endast av praktiska skäl för vår bearbetning av materialet (T. Thoresen, personlig kommunikation, 28 april, 2008)

Vi har valt att begränsa antalet kategorier där exempelvis handikappskunskap ingick under kategorin specialpedagogik istället för att vara en egen kategori. Då fler kategorier ingick i samma svar gjorde vi egna kombinerade kategorier som till exempel specialpedagogik + data. I vissa intressanta frågor valde vi att göra en mer noggrann analys där vi ser vilka kategorier pedagogerna nämnt i respektive fråga (Se bilaga 3). Detta för att få ut så mycket som möjligt ur svaren.

4.3 Redovisning av resultatet

Vi valde att redovisa resultatet i löpande text och där har vi valt att citera det vi ansåg vara relevant till resultatet. Vi har styrkt resultatet med vissa tabeller som visar exakt resultat av den aktuella frågan. Vi kompletterar vårt resultat med bilaga med tabell från SPSS. Vi har inte redovisat resultatet gällande fortbildning då vi ansåg att detta var irrelevant. I övrigt har vi med samtliga områden som vi berört i vår enkät.

5 RESULTAT

Vi kommer vidare att använda uttryck som integrerad elev och övriga elever. Med integrerad elev menar vi en särskoleelev integrerad i grundskolan. Övriga elever är de elever som går i samma klass som en integrerad elev. Vi kommer benämna enskilda pedagoger med id nummer (ID) som vi fått utifrån enkäternas nummer.

5.1 Lärarkompetens

Samtliga pedagoger belyser hur viktig kompetensen är i arbetet med särskoleelever. 90 % av pedagogerna nämner specialpedagogik som en viktig kompetens.

Tabell 1. Nämner specialpedagogik som viktig kompetens i arbetet med integrerade särskoleelever.

		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig	Ja	27	90,0	90,0	90,0
	Nej	3	10,0	10,0	100,0
	Total	30	100,0	100,0	

Fortbildning inom området pedagogik belyses som viktig i arbetet med alla elever. Ett individanpassat arbetssätt nämns också som en viktig kompetens i detta sammanhang. Enkätsvaren visar att förhållningssättet gentemot eleverna är en grundsten i arbetet med elever i behov av särskilt stöd. En positiv människosyn och ett individanpassat arbetssätt är något som följer som en röd tråd genom pedagogernas svar. Förståelse för dessa elevers behov och för deras väg till utveckling anses vara en viktig kompetens. En pedagog (ID25) belyste vikten av en "förståelse för deras värld". Med detta menar hon att man måste se alla elever som enskilda individer med olika behov och möjligheter. Hon menar också att det är viktigt att visa intresse för hur dessa elever tänker och agerar i olika situationer. Hon tycker att man måste vara flexibel och möta eleven på den nivå där han/hon är.

Den sociala kompetensen belyses också som en betydande del i arbetet med särskoleelever. 20 % menar att erfarenhet är en viktig kompetens och en pedagog (ID5) formulerar detta så här: "Personlig erfarenhet är viktig kanske viktigare än utbildningen."

5.2 Lärarstöd

83 % av pedagogerna anser att handledning av experter är viktigt när man arbetar med särskoleintegrerade elever. Att man samarbetar med specialpedagoger, särskolepersonal och andra experter inom området specialpedagogik anses vara positivt för både elever och peda-

goger. Behovet av resurser i allmänhet nämndes av 37 % av alla pedagoger. Resurser i detta sammanhang innefattar personal, tid och material. När de nämner personal som resurs så menar de mer pedagoger och assistenter i arbetet runt eleverna. Tid innebär att de får mer planeringstid till att planera, reflektera och samtala med övriga i arbetslaget. I vissa svar lyfte pedagogerna fram tidsbristen som förekommer i skolan. Behovet till individanpassat material finns inte tillgängligt på skolorna i nuläget enligt pedagogerna. Enligt pedagogerna läggs för mycket tid på att framställa eget anpassat material och tiden blir då en bristvara.

5.3 Integrerade eleven

Alla 30 pedagoger menade att integrering medförde både fördelar och nackdelar för den integrerade eleven. 64 % menade att den integrerade eleven får ett större socialt nätverk vid integrering. Med detta kan eleven lära och utvecklas med andra elever vilket är positivt.

En pedagog (ID23) menade att eleverna ”lär sig att umgås och samarbeta med människor oberoende av handikapp eller andra olikheter, vilket utgör naturliga förutsättningar för vår gemensamma värdegrund.”

En annan pedagog (ID4) menade att ”fördelar finns det alltid. Jag som lärare behöver tänka till och anpassa mer till varje individ. Det ökar förståelsen hos övriga elever att vi är olika men ok ändå. Bygger broar mellan vi och dem.” Förhållandevis många pedagoger menar att integrering av särskoleelever i grundskolan leder till att alla blir en del av samhället.

Vidare visar dock svaren att hela 85,7 % (Se tabell 2) av pedagogerna ser nackdelar i det sociala samspelet och att detta kan leda till utanförskap och mobbing. 62 % påstår att det sociala samspelet förändras med åldern och att det är individuellt hur bra den fungerar. Pedagogerna menar att det sociala samspelet fungerar bättre i de lägre åldrarna och att ju äldre eleverna blir desto större blir klyftan mellan den integrerade eleven och de övriga eleverna. Förklaringen på detta är att eleverna alltmer under årens gång jämför sig med jämnåriga kamrater, de övriga eleverna växer ifrån den integrerade eleven menar vissa pedagoger.

Pedagog (ID22) menar att ”ju äldre eleven blir, desto större blir glappet till de andra barnen. Eleven känner sig annorlunda. Söker sig ofta till yngre elever där de är på samma nivå.” En pedagog (ID25) menar att utanförskap kan förekomma även om gemenskapen i gruppen fungerar bra. Utanförskapet blir då istället att eleven jämför sig med andra elever och deras kunskapsnivå, där ser den integrerade eleven att han/hon inte är lika långt i utvecklingen som sina klasskamrater.

Tabell 2. I tabellen nedanför finns sammanställningen av nackdelar för den integrerade eleven. Observera att det sociala samspelet och utanförskap förekommer i flera svarskombinationer och procenten avläses under valid percent.

Statistics					
Nackdelintelev					
N	Valid	28			
Missing		2			
Nackdelintelev					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Svårigheter i det sociala samspelet - mobbning, utanförskap	17	56,7	60,7	60,7
	För höga krav	1	3,3	3,6	64,3
	Brister i stödundervisning	2	6,7	7,1	71,4
	Inga nackdelar	1	3,3	3,6	75,0
	Brister i stödundervisningen + sociala samspelet	2	6,7	7,1	82,1
	För höga krav + utanförskap	4	13,3	14,3	96,4
	Sociala samspelet + dålig självbild/självkänsla	1	3,3	3,6	100,0
	Total	28	93,3	100,0	
Missing	99	2	6,7		
Total		30	100,0		

11 % av pedagogerna menar att utanförskapet kan bero på att övriga elever inte accepterar den integrerade eleven. Detta kan bero på att den integrerade eleven inte kan följa de sociala regler som råder i skolan menar pedagogerna. En pedagog (ID21) uttrycker sig så här i sammanhanget ”för eleven med speciella behov finns det risk för en känsla av utanförskap beroende på hur barnet blir bemött av övriga. Barnet som kanske inte leker och agerar på samma sätt som sina klasskompisar har svårt att hitta sin roll i verksamheten.”

11 % av pedagogerna ser fördelar för den integrerade elevens självkänsla vid integrering. Däremot menar 45 % att självkänslan ser olika ut hos olika individer. En pedagog (ID25) som har erfarenhet av elever som går från grundskolan till särskolan upplever elevens självkänsla, självförtroende och självbild som låg. Pedagogen upplever att eleven har en negativ bild av skolans verksamhet och ser att eleven har svårt att känna lyckanden framför misslyckanden.

5.4 Övriga elever

En gemensam fördel med integrering för övriga elever som lyftes fram i enkätsvaren är att olikheter och hänsyn blir naturligt. En pedagog (ID27) menar att det är positivt att förena olika grupper av människor i klassrummet. Detta lär övriga elever att förstå och se olika

grupper livssituation och behov. En pedagog (ID30) menar att integreringen ger fördelen att övriga elever ”lär sig ta hänsyn och lär sig att man är olika men lika mycket värda.”

En vanligt förekommande nackdel som pedagogerna framfört är att övriga elever kan få för lite tid från pedagogen då den integrerade eleven tar mycket plats. En pedagog (ID28) tycker att grundskolan behöver hjälp och stöd för att alla elever ska kunna få det stöd de behöver. Om inte detta stöd finns kan integreringen vara till nackdel för övriga elever.

Integreringen kan sänka undervisningsnivån i klassrummet ansåg 22 % av pedagogerna. Detta skulle då leda till att övriga elever blir understimulerade. En pedagog (ID23) formulerar detta så här ” ibland får pedagogen gå mer långsamt fram för att alla ska hänga med. Kan därmed begränsa valet av arbetsmetod och ämnesdjup i undervisningen.”

7 % nämnde att obehagliga situationer i relationen till en integrerad elev kan vara negativt för övriga elever. Med detta menar de utåtagerande beteende eller andra beteendestörningar som kan skrämna de övriga eleverna. 15 % av pedagogerna anser att det inte finns några nackdelar för övriga elever vid integrering.

5.5 Faktorer som påverkar lärarens arbete

54 % av pedagogerna tycker att integrering av särskoleelever ger ökad belastning för pedagogen. 25 % anser att det inte finns några fördelar alls för pedagogen vid integrering. En pedagog (ID2) anser att integreringen ger ”ytterligare extra arbete. Mycket tidskrävande att sätta sig in i särskolans kursplan och tillvägagångssätt.”

54 % menar att integrering ger ett utvecklande och ett varierande arbetssätt, de ser även fördelarna med ett individualiserat tankesätt. Pedagog (ID10) ser fördelarna med att ”man är tvungen att tänka mycket mer på individualisering, man utvecklas kreativt eftersom det krävs mycket fantasi, påhittighet och flexibilitet.” Däremot framkom det av enkäterna att det uppstår svårigheter i att hitta rätt arbetssätt och kunskapsnivå när man har integrerade särskoleelever i klassen.

69 % svarar att de har ett samarbete mellan grundskolan och särskolan. Av dessa är 50 % nöjda med samarbetet medan den andra delen anser att samarbetet behöver förbättras.

5.6 Visionen en skola för alla

I frågan om totalintegrering är det 13,8 % av pedagogerna som är positiva och då med rätt hjälp. 24,1 % anser att totalintegrering är en utopi. 13,8 % är negativa men tror istället på lokalintegrering. 37,9 % av pedagogerna tror inte att totalintegrering fungerar för alla. En pedagog (ID1) menar att ”tanken är bra med en totalintegrering eller en skola för alla. Frågan

är om det kan bli det, utopi? Det viktigaste tror jag är att eleven finns med i en social gemenskap och att man utgår från varje enskild elevs förutsättningar.”

Tabell 3. Här nedanför finns tabellen som visar hur pedagogerna ser på totalintegrering. Procenten avläses i valid percent.

Statistics					
Totalintegrering					
N	Valid	29			
	Missing	1			

Totalintegrering					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Är negativ, tror att det är utopi	7	23,3	24,1	24,1
	Nej, för vissa är det positivt men inte för alla	11	36,7	37,9	62,1
	Nej till totalintegrering men ja till lokalintegrering	4	13,3	13,8	75,9
	Vet ej	1	3,3	3,4	79,3
	Negativ men vill tro på det	2	6,7	6,9	86,2
	Positiv med rätt hjälp	4	13,3	13,8	100,0
	Total	29	96,7	100,0	
Missing	99	1	3,3		
Total		30	100,0		

6 DISKUSSION

6.1 Integrering av alla särskoleelever, en framtid?

Integrering av särskoleelever i grundskolan är idag ett omdiskuterat ämne. Enligt Tidemans rapport (1998) är många föräldrar kritiska mot att särskolan finns som en egen skolform inom det obligatoriska skolväsendet. I rapporten framgår också att behovet av en särskola beror på bristande resurser i grundskolan. Tideman (1998) menar att föräldrar ser fördelar med att låta alla barn gå i sin ursprungliga klass då deras möjlighet till utveckling anses vara större. Vidare har det dock framgått i studien att föräldrar anser att de särskoleintegrerade eleverna kommer efter i utvecklingen i förhållande till övriga elever och därmed blir det sociala samspelet svårare. Att det sociala samspelet blir svårare med stigande ålder har även framgått i vår undersökning då pedagogerna menar att eleverna växer ifrån varandra integrerad miljö. Detta stöds även i en studie av Göransson (1995) där resultatet visar att klasser med en medelålder högre än nio år har en lägre frekvens samspel jämfört med klasser med yngre elever. Dessa resultat styrker våra egna tankar och erfarenheter av integrering av särskoleelever. Ju äldre barn blir desto mer jämför de sig med andra kamrater och detta kan leda till att olikheterna blir ett hinder i samspelet anser vi.

I vår undersökning framkom det att olikheter och hänsyn blir naturligt vid integrering. Detta framgick då som en fördel för övriga elever i en klass med en särskoleintegrerad elev. Det stöds av Rosenqvist (1996) som i sin slutrapport kom fram till att pedagogen ser fördelar med integrering då olikheter blir en del av vardagen och att olikheter blir accepterade. Vi anser att det är viktigt att barn i tidig ålder ser att alla människor är olika. Detta för att undvika de fördomar som lätt kan uppstå när man möter något främmande. Med detta menar vi inte att alla särskoleelever ska integreras i grundskolan till vilket pris som helst. Vi anser däremot att alla yngre barn så långt som det är möjligt bör vara en del av grundskolan. Detta stöder vi av erfarenheter som tyder på att det är först en bit in i skolåldern som skillnader i det sociala och begåvningsmässigt börjar bli ett problem. Fungerar inte eleven i sin ursprungliga klass kan man istället integrera eleven i fritidsverksamheten i sin hemskola. Detta för att bevara elevens sociala nätverk och låta eleven vara en del av barngruppen.

Det finns både fördelar och nackdelar vid integrering för övriga elever. Den främsta nackdelen som framkom var att läraren fick mer belastning. Detta skulle då bidra till att övriga elever kommer i skym undan och inte får det stöd de behöver. En anledning kan vara att läraren då fokuserar på de elever som är i störst behov och på så sätt är inte övriga elever en prio-

ritering. Att övriga elever drabbas negativt av integreringen ska inte förekomma anser vi. Det måste finnas tillräckligt med resurser för att kunna ge alla elever det stöd de behöver. Ingen ska behöva dra nackdel av integrering på grund av bristande resurser.

Vårt att nämna är att ett fåtal pedagoger ansåg att integrering inte för med sig nackdelar för övriga elever. Detta upplever vi som intressant och positivt då det innebär att vissa pedagoger väljer att se möjligheter istället för begränsningar.

De flesta av pedagogerna ansåg att specialpedagogik är en viktig kompetens att ha i arbetet med dessa elever och detta styrks av psykologen Nordin-Hultman (2008) som menar att specialpedagoger behövs i klassrummen. Hon menar att dessa behövs för att identifiera, benämna och undvika de aktiviteter som exkluderar elever. Hon belyser alltså vikten av specialpedagogik och ett varierande arbetssätt i klassrummet som viktiga komponenter i arbetet med elever i behov av särskilt stöd. Trots att många av pedagogerna ansåg att specialpedagogik var en viktig kompetens så saknade många av dem just detta.

Vi tycker att alla yrkeskategorier inom skolan ska ha någon form av grundkunskaper inom specialpedagogik. Detta eftersom man ständigt möter elever i behov av särskilt stöd och då är behovet av specialpedagogiskt tänkande viktigt. Detta är ett problem som vi har erfarenheter av där läraren i klassen saknar kompetens inom just specialpedagogik. I dessa fall lämnade läraren över problemet till assistenten på grund av bristande kompetens. Vi hoppas på en förändring av detta i och med den nya lärarutbildningen där alla pedagoger får en viss del av specialpedagogisk kompetens. En pedagog i vår undersökning menade att specialpedagogik borde vara en självklar kompetens hos alla lärare, detta håller vi med om.

När man som lärare arbetar med särskoleelever så är handledning av experter inom området något som är viktigt för att vidga sin kompetens och sitt kunnande. Detta var något som majoriteten av våra pedagoger önskade som stöd i arbetet med dessa elever. Detta har även framkommit i en rapport om komplicerad skolsituation (Alm, Berthén, Bladini & Johansson, 2001) där majoriteten önskade just handledning av experter.

När det handlar om assistentens roll så har majoriteten av pedagogerna svarat att assistenten ska fungera som stöd till eleven/klassen och detta upplever vi som positivt eftersom våra erfarenheter säger att assistenter i många fall fungerar som pedagogens stöd. Vi tycker att assistenten ska finnas som stöd till eleven/klassen.

I frågan om totalintegrering var det förhållandevis få som var positiva till denna typ av integrering. Detta bekräftar våra egna åsikter och erfarenheter trots att vi hoppades på möjligheten till totalintegrering. Vi tycker att det är viktigt att dessa elever får vara delaktiga i samhället och bli synliga för alla men detta verkar inte lösas genom totalintegrering. Kanske är

lokalintegrering eller funktionell integrering ett annat alternativ som kunde fungera bättre. Integrering av särskoleelever ska ske endast om skolan kan möta alla parter behov. Integreringen förutsätter att samarbetet mellan de olika skolformerna fungerar. Detta såg vi i resultatet då 69 % svarade att samarbete fanns men av dessa ansåg 19 % att samarbetet kunde förbättras.

6.2 Metoddiskussion

Det finns både fördelar och nackdelar med vårt mätinstrument. Fördelen var att vi fick ett större antal enkäter besvarade från pedagoger. Vi anser att vi fick in det materialet vi förväntade oss. Nackdelen var att vi inte hade möjlighet att ställa följdfrågor som man kunde gjort vid en djup intervju. En annan nackdel var att pedagogerna inte hade möjlighet att ställa frågor om enkäten direkt när dem uppstod.

Vi upplevde att en del var negativa till att fylla i enkäten för att den innehöll för många frågor. Det skulle nog underlättat om vi minskat antalet frågor men då skulle vi inte fått fram allt resultat som vi nu lyckats få. Vi valde att plocka bort en fråga från enkäten när vi redovisade resultat då denna inte var relevant till vår studie.

Vi valde att enbart studera tidigare forskning nationellt eftersom vi undersökte hur integrering av särskoleelever fungerar i svensk skola.

6.3 Förslag till vidare forskning

Det skulle vara intressant att göra en undersökning i en kommun där man valt att integrera alla särskoleelever i grundskolan. Då kan man se till elevernas perspektiv och undersöka hur totalintegreringen fungerar i praktiken. Man kan då även välja att göra en longitudinell undersökning för att följa elevernas utveckling. En longitudinell studie innebär enligt Bryman (2006) att man gör studien under en längre tid.

7 REFERENSER

- Alm, M., Berthén, D., Bladini, K., & Johansson, I. (2001). *Komplicerad skolsituation – elever med utvecklingsstörning och deras lärare* (Institutionen för utbildningsvetenskap Specialpedagogik nr 20). Karlstad: University studies.
- Brodin, J. & Lindstrand, P. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2006). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Grunewald, K. (2006). Integrering. I Bakk, A & Grunewald, K (red.). *Omsorgsboken*. (2006). Ljubljana: Liber.
- Göransson, K. (1995). *De liknade varandra men inte mer än andra. Begåvningshandikapp och interpersonellt samspel*. Stockholm: Gotab.
- Hedman-Hallin, L, Hiitti, G & Hiitti, M. (2006). Särskolan. I Bakk, A & Grunewald, K (red.). *Omsorgsboken*. (2006). Ljubljana: Liber.
- Ladberg, G. (1994). *Alla barns skola? Att undervisa utsatta barn...och alla andra*. Stockholm: Rädda barnen.
- Nordin-Hultman, E. (2008). Dags för en synvända. *Pm pedagogiska magasinet*, nr 2, 43-46.
- Rabe, T. & Hill, A. (1996). *Boken om integrering*. Malmö: Corona AB.
- Rosenqvist, J. (1996). *Slutrapport från projektet: Integrering av elever med psykisk utvecklingsstörning. En utvärdering av teori och praktik* (Pedagogiska rapporter nr 69).Lund: Lunds universitet, Pedagogiska institutionen.
- Skolverket. (1999). *Nationella kvalitetsgranskningar* (Rapport nr 160) Örebro: Stakekommunikation.
- Skolverket. (2001). *Särskolan – en skola för mitt barn?* [www dokument]. Sökdatum: 2008-05-11. URL <http://www.skolverket.se/publikationer?id=895>
- Skolverket. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. [www dokument]. Sökdatum: 2008-05-11. URL: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>
- SOU 2003:35. *För den jag är: om utbildning och utvecklingsstörning : delbetänkande/carlbeck-kommittén*. Stockholm : Fritzes offentliga publikationer.
- SOU 2004:98. *För oss tillsammans. Om utbildning och utvecklingsstörning: slutbetänkande av Carlbeck-kommittén*. [www dokument]. Sökdatum: 2008-03-28. URL <http://www.regeringen.se/sb/d/220/a/30554>.
- Sveriges Riksdag. (1997). *Svensk författningssamling: skollagen (SFS)*. [www dokument]. Sökdatum: 2008-05-11. URL

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100

Söder, M. (2006). Omsorgsideologins utveckling. I Bakk, A & Grunewald, K (red.). *Omsorgsboken*. (2006). Ljubljana: Liber.

Tideman, M. (1998). *I gränlandet mellan grundskola och särskola – intervjuer med föräldrar till barn som blivit individuellt integrerade* (Wigforssinstitutets rapportserie nr 12). Halmstad: Halmstad högskola.

Vernersson, I-L. (2002). *Specialpedagogik i ett inkluderande perspektiv*. Studentlitteratur: Lund.

Intervjufrågor

1. Vad har du för utbildning?

2. Har du gått någon fortbildning efter din utbildning, i så fall vad?

3. Hur ser verksamheten ut där du arbetar? (särskola, grundskola, integrerat etc.)

4. Har du några erfarenheter av integrering av särskoleelever? I så fall vilka erfarenheter har du?

5. Vad anser du att lärare behöver för kompetens i arbetet med särskoleelever?

6. Vilket stöd anser du att en lärare behöver ha i arbetet med dessa elever?

7. Hur ställer du dig till behovet av elevassistent i en klass där det finns elever i behov av särskilt stöd?

8. Vilken roll ska en elevassistent ha, anser du?

9. Vilka fördelar ser du med integrering av särskoleelever i grundskolan, för läraren?

10. Vilka nackdelar ser du med denna integrering för läraren?

11. Vilka fördelar ser du med integreringen för den integrerade eleven?

12. Vilka nackdelar ser du med integreringen för den integrerade eleven?

13. Vilka fördelar ser du med integreringen för övriga elever?

14. Vilka nackdelar ser du med integreringen för övriga elever?

15. Hur fungerar elevens sociala kontakter vid integrering?

16. Hur upplever du dessa elevers självförtroende/självbild?

17. a) Finns det ett samarbete mellan särskolan och grundskolan? (om det finns ett samarbete svara på fråga b, annars hoppa till fråga 18)

b) Hur fungerar det?

18. Hur ställer du dig till totalintegrering av särskoleelever?

Exempel

Kategorisering i frågan om vilka fördelar den integrerade eleven får med integrering i grundskolan.

Här ser vi vilka svarsalternativ som pedagogerna står för, en grov översikt.

Fördelar för den integrerade eleven		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig	Del av samhället + utvecklas med andra	6	20,0	21,4	21,4
	Lär och utvecklas av samspel med andra elever	3	10,0	10,7	32,1
	Vara kvar i sin ursprungliga klass + accepterad	7	23,3	25,0	57,1
	Större socialt nätverk	1	3,3	3,6	60,7
	Stärkt självkänsla + självuppfattn.	2	6,7	7,1	67,9
	Utmaning	1	3,3	3,6	71,4
	större socialt nätverk + utvecklande	7	23,3	25,0	96,4
	större socialt nätverk + stärkt självkänsla	1	3,3	3,6	100,0
	Total	28	93,3	100,0	
Inget svar	99	2	6,7		
Total		30	100,0		

Exempel

Här ser vi hur många som nämnt de olika kategorierna i sina svar. Detta för att få ut mer av svaren.

Specialpedagogik

		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig	ja	27	90,0	90,0	90,0
	nej	3	10,0	10,0	100,0
Total		30	100,0	100,0	

Positiv människosyn

		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig	ja	7	23,3	23,3	23,3
	nej	23	76,7	76,7	100,0
Total		30	100,0	100,0	

Individanpassat tankesätt

		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig	ja	15	50,0	50,0	50,0
	nej	15	50,0	50,0	100,0
Total		30	100,0	100,0	

Erfarenheter

		Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig	ja	7	23,3	23,3	23,3
	nej	23	76,7	76,7	100,0
Total		30	100,0	100,0	

Denna tabell visar sambandet mellan deras kompetens i relation med utbildning och vilken verksamhet de arbetar inom.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Utbildning * Fortbildning * Verksamhet	28	96,6%	1	3,4%	29	100,0%

Utbildning * Fortbildning * Verksamhet Crosstabulation

Count

		Fortbildning											Total				
		Språk	Natur, Teknik (NTA) + matte	VFU handledning	Specialped agogik	Konflikthantering + Specialp.	Ingen fortbildning	VFU + språk	VFU + data	Språk + data	data	data, konflikthantering, specialp + läs & skriv		Psykologi + sociologi + specialped + systemteori + LIP	skoljuridik	skolbibliotekarie	
Verksamhet	Särskola utan integrering	Utbildning	1-7 lärare				0		1								1
			förskol lärare + specialpedago				1		0								1
		Total				1		1									2
Särskola + grundskola i samma lokaler	Utbildning	1-7 lärare						2	0			0		0			2
		4-9 lärare						0	1			0		0			1
		fritidspedagog						0	0			1		0			1
		fritidsledare						1	0			0		0			1
		musikterapiutb + under utbildning inom pedagogik						0	0			0		1			1
		Total						3	1			1		1			6
Grundskola f-6 utan integrering	Utbildning	1-7 lärare	1		0				0			0	1				2
		fritidspedagog	0		2				2			1	0				5
		Total	1		2				2			1	1				7
Grundskola 7-9 + integrerade särskoleelever + särskola 7-!	Utbildning	1-7 lärare	1		0					1	0	0					2
		4-9 lärare	0		2					0	1	1					4
		Total	1		2					1	1	1					6
Grundskola f-6 + integrerade särskoleelever	Utbildning	1-7 lärare		2					2						0	0	4
		fritidspedagog		0					0						1	1	2
		fritidsped + speciallärare/specialpedagog		0					1						0	0	1
		Total		2					3						1	1	7